

Økonomiplan 2014-2017 – Budsjett 2014

Forord	2
Kap 1. Sammendrag	3
Kap 2. Befolkningsprognose og frie inntekter	6
Kap 3. Konsekvensjustert økonomiplan og budsjett	8
Kap 4. Tiltak i økonomiplanperioden	11
Kap 5. Økonomiplan 2014-2017 balansert med tiltak	15
Kap 6. Felles finanser	17
Kap 7. Tiltak som ikke er foreslått i økonomiplanperioden	20
Kap 8. Investeringer i økonomiplanperioden	21
Tabell 1: Konsekvensjustert økonomiplan og budsjett	8
Tabell 2: Tiltak i økonomiplanperioden	11
Tabell 3: Økonomiplan 2014-2017	15
Tabell 4: Driftstiltak ikke foreslått i økonomiplanen	20
Tabell 5: Investeringer i økonomiplanperioden	21
Tabell 6: Investeringer som ikke er foreslått i økonomiplanperioden	23

Forord

Rådmannen legger med dette fram forslag til økonomiplan for Bø kommune for perioden 2014-2017 hvor første året selvsagt er budsjettet for 2014.

I henhold til kommunelovens § 44 skal kommunestyret en gang i året vedta en rullerende økonomiplan som skal omfatte minst de fire neste budsjettår. Økonomiplanen skal omfatte hele kommunens virksomhet og gi en realistisk oversikt over sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i perioden. Planen skal være oppsatt på en oversiktlig måte. I økonomiplanen skal det for hvert enkelt år være anvist dekning for de utgifter og oppgaver som er ført opp.

Økonomiplanen skal bidra til å synliggjøre kommunens muligheter og utfordringer, og skal være et godt styringsverktøy for å vise de økonomiske konsekvensene av politiske vedtak i et langsiktig perspektiv. Rådmannens målsetning med den framlagte økonomiplanen er å vise kommunens totale inntekter og omstillingsbehov i en 4 års periode, med et sterkt fokus på at kommunens inntekter og utgifter skal balansere.

Regnskapet for 2012 er i skrivende stund ikke avsluttet. Dette er derfor ikke i balanse. Videre er tallene i tabellene avrundet til hele tusen kroner.

Det er gjort en teknisk endring som øker nettorammen for Fellesfunksjoner og politiske styringsorganer med 858 000 kr og reduserer Teknisk avdelings ramme tilsvarende. Dette følger av den tjenesteytingen som er avtalt mellom Bø kommune og Bø og Malnes menighetsråd for drift av kirkegårdene.

Videre er det foretatt en organisasjonsendring som medfører at flyktningtjenesten er lagt under Skole- og barnehageavdelingen, mens den tidligere har vært organisert under NAV-avdelingen.

Budsjettarbeidet har tatt utgangspunkt i Stoltenberg-regjeringa sitt forslag til statsbudsjett, lagt fram 14.10.13. Solberg-regjeringa sin endringsproposisjon ble lagt fram den 07.11.13, da var administrasjonen i slutføringa av vårt budsjettforsalg. Solberg-regjeringa har lagt fram noen forslag til endringer også i kommuneopplegget. I og med at Stortinget ikke vedtar endelig statsbudsjett før sent i desember, har rådmannen valgt å legge forutsetningene i det opprinnelige statsbudsjettforslaget til grunn. Dette er i tråd med tidligere praksis.

Kap 1. Sammendrag

Årsbudsjett for 2014

Bø kommune har styrt ned over flere år. Blant mange tiltak som er gjennomført kan det nevnes nedlegging av ei avdeling på sykeheimen, kutt i aktivitetstilbud til eldre og til funksjonshemmede, sammenslåing av to barnehager, kutt i stillinger og bruk av vakanser.

Årsaken er at driftsnivået over flere år har vært høyere enn kommunens samlede inntekter. Det er opparbeidet en forholdsvis stor lånegjeld som medfører høye kapitalkostnader. Det er press på likviditeten, og det er blitt opparbeidet akkumulerte underskudd. Vi forutsetter i forslaget til budsjett for 2014 at disse er blitt dekket inn ved utgangen av 2013, og at Bø kommune går ut av Robek-lista i 2014.

Det er et krav i Kommuneloven at kommunestyret skal vedta et realistisk årsbudsjett, og en realistisk økonomiplan med sannsynlige inntekter, forventede utgifter og prioriterte oppgaver i perioden. Rådmannens forslag til budsjett for 2014 og økonomiplan 2014-2017 er i tråd med disse kravene.

Arbeidet med å legge fram et budsjett i balanse, har vært krevende. Utgangspunktet har vært et avvik mellom forventede inntekter i 2014 og videreføring av dagens driftsutgifter på om lag 4 millioner kroner. Årsaken til gapet er hovedsaklig økte pensjonsutgifter, stor andel lønnsutgifter, demografisk utvikling og høy lånegjeld. For å komme i balanse i 2014 foreslår rådmannen både tiltak som gir økte inntekter og tiltak som reduserer kostnadsnivået. Det er foreslått tiltak innenfor alle budsjettområdene; jfr. kap 4.

Budsjettarbeid baserer seg på prognoser, forventninger og skjønnsmessige vurderinger – både når det gjelder inntekter og utgifter. Rådmannen presiserer at mange av disse er svært usikre. Vi er i en sårbar økonomisk situasjon, og om en eller flere forutsetninger endrer seg, kan situasjonen bli utfordrende dersom en skal unngå negative regnskapsresultat i 2014 og resten av økonomiplanperioden.

Økonomiplan 2014-2017

God økonomistyring er ei forutsetning for gode velferdstjenester, gode arbeidsvilkår for de ansatte og for bolyst og utvikling. Det går ei grense for hvor mye en kan styre ned drifta i en kommune før det får konsekvenser for disse tingene. Det er et politisk spørsmål å vurdere: Hva er godt nok? Hva er god nok kvalitet?

Når en konsentrerer seg om å kutte utgifter på kort sikt i de årlige budsjettene, risikerer en at sjansene til å gjøre strategiske veivalg forsvinner. Enten ved at det blir for seint, eller ved at en mister valgene av syne fordi en har fokus på de kortsiktige grepene. Etter år med nedstyring i Bø kommune, er rådmannen si vurdering at utgiftene våre i stor grad er bundet opp. Handlingsrommet er relativt lite.

I tillegg kommer at forutsetningene er svært usikre:

- Vi har blant annet grunn til å tro at det kan bli endringer i inntektssystemet til kommunene, og vi har grunn til å tro at disse ikke vil slå ut til kommuner som Bø sin fordel.
- Med bakgrunn i erfaring de siste år, har vi også grunn til å anta at det er høy risiko for at folketallet vil gå ned i perioden.
- Vi vet allerede nå en del om den demografiske sammensetninga av befolkninga i Bø; det blir relativt og absolutt færre i den aldersgruppa som i hovedsak er tilknyttet arbeidslivet, og relativt og absolutt flere eldre. Vi vet også hvor mange barn som er født de siste åra.
- Vi vet også at Bø kommune har høy gjeldsbyrde. 250 millioner i gjeld er om lag halvtanna gang overføringene fra staten for 2014. Renteøkninger vil med andre ord få store konsekvenser for vår økonomi.

I sum gjør dette oss svært sårbare.

Prognosene viser at vi har et innsparingsbehov på mellom 5 og 9 millioner årlig i økonomiplanperioden - forutsatt at vi klarer å realisere tiltakene i budsjettet for 2014. Bø kommune står derfor overfor noen strategiske valg; å gjennomføre tiltak som:

- 1) øker inntektene på *kort* sikt
- 2) kutter utgiftene på *kort* sikt
- 3) øker inntektene på *lang* sikt
- 4) kutter utgiftene på *lang* sikt

Bø kommune har over år gjennomført **tiltak som kutter utgifter på kort sikt**. Framover må vi kanskje gjennomføre enda flere slike tiltak. Dette kan være:

- Nedbemanning og vakanser.
- Kutte oppgaver som ikke er lovpålagte, for eksempel innenfor kultur og næringsarbeid.
- Skjære ned på støtten til regionale samarbeidstiltak (og ta oppgavene inn i eksisterende kommunal drift).
- Gjeninnta oppgaver i kommunal drift, slik som sentralbordtjenesten som i dag ligger hos Veva AS.
- Endre tjenestetilbudet – som sommerstengt SFO, fellesferie i barnehagene, øke grensa for skoleskyss fra to til fire kilometer, slå av gatelysene...

Tiltak som kutter utgifter på lang sikt er ofte mer krevende å gjennomføre fordi de er mer usikre, og fordi de kan kreve investeringer på kort sikt om en skal oppnå gevinst på lang sikt. Likevel kan vi bli nødt til å gjøre noen slike valg. Dette kan være:

- Arbeid for å forebygge sykefravær og øke arbeidstilbudet før avgang fra yrkeslivet (seniortiltak).
- Å forebygge sosial ulikhet; redusere bruk av sosialhjelp.
- Investering i ENØK-tiltak.
- Nedbetaling av gjeld, for eksempel gjennom realisering av verdier.
- Større strukturendringer - som å slå sammen skolene, bruke bare ei kirke og en kirkegård, slå sammen til bare en barnehage.

Vi er i en økonomisk situasjon, der vi har vært nødt til å se på inntektssida med nye øyne. Også i dette budsjettet foreslår rådmannen **tiltak som øker inntektene** på kort sikt:

- Økte kommunale gebyrer
- Salg av eiendom

- Utbytte
- Realisering av verdier
- Mottak av flyktninger

Samtidig er det et mål å ha et så langsiktig perspektiv i økonomiarbeidet at en også gjennomfører **tiltak som kan øke inntektene på lang sikt**. Vi har mulighet til å:

- Innføre eiendomsskatt.
- Gjennomføre investeringer som har som formål å øke inntektene i framtida. Dette kan være rene finansielle investeringer, eller strategisk jobbing gjennom for eksempel næringsstøttinger eller gjennomføring av prosjekter for økt tilflytting.

Bø kommune gjennomfører en kombinasjon av alt dette i dag, men det er rådmannens vurdering at hovedvekten er på kortsiktige tiltak. God økonomistyring øker det politiske handlingsrommet. Det er ei forutsetning for effektiv bruk av ressurser, og det har positiv innvirkning på arbeidsmiljøet. I stedet for å frykte uforutsette endringer eller at alle i-verste-fall-senarier slår til, bør vi jobbe mot en økonomisk situasjon der ansatte, politikere og befolkning kan få konsentrere seg om å gjøre sin del av jobben fram mot felles mål.

Rådmannen oppfatter at det er stemning i det politiske landskapet og i befolkninga for øvrig for å jobbe for at Bø skal bestå som egen kommune. Befolkninga er stolte av Bø, og viljen til å bidra til å holde lokalsamfunnet oppe viser seg i dugnad etter dugnad. Bø er et inkluderende samfunn. Noen næringsaktører satser stort i Bø, noen gjør suksess, noen legger stein på stein for å trygge arbeidsplassene i kommunen. Sjøl etter flere år med nedstyring, er det Rådmannens oppfatning at de ansatte i Bø kommune verdsetter og investerer i arbeidsplassen sin. Trolig er det hovedgrunnen til at vi fremdeles har høg kvalitet på de kommunale tjenestene i Bø.

Rådmannen vil derfor foreslå at det gjøres et grundig arbeid i Bø kommune med sikte på å gjøre langsiktige prioriteringer som skaper en bærekraftig balanse i økonomien - for å sikre at Bø består som egen kommune.

Kap 2. Befolkningsprognose og frie inntekter

Generelt om inntektssystemet for kommunene

Det overordna formålet med inntektssystemet for kommunene er å jamne ut kommunene og fylkeskommunene sine forutsetninger for å gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne sine.

Frie inntekter består av **rammetilskudd** og **skatteinntekter**. Nivået på de frie inntektene i statsbudsjettet blir bestemt ut ifra pris- og lønnsvekst, vekst i frie inntekter, innlemming av øremerka tilskudd, satsinger over rammetilskuddet og korreksjon av rammetilskudd for oppgaveendringer. Når nivået på samla frie inntekter er fastsatt, kommer en fram til størrelsen på samla rammetilskudd ved å trekke anslaget for skatteinntekter fra nivået på samla frie inntekter.

Ved fordelinga av rammetilskuddet tar en hensyn til strukturelle forskjeller i kommunenes og fylkeskommunenes kostnader (utgiftsutjamning) og forskjeller i skatteinntektene (skatteutjamning). Omfordelinga som følge av utgifts- og skatteutjamning blir utført i *innbyggertilskuddet*. **Utgiftsutjamninga** er grunnlagt med at demografiske, geografiske og sosiale forhold gir strukturelle kostnadsforskjeller som kommunene og fylkeskommunene i liten grad kan påvirke. For at kommunesektoren skal kunne gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne sine, blir det tatt hensyn til slike strukturelle kostnadsforskjeller når de økonomiske rammene for den enkelte kommune og fylkeskommune blir fastsatt. Eksempel på slike kostnadsforskjeller er ulik aldersfordeling eller reiseavstand innenfor kommunen.

For å oppnå ei rimelig utjamning av de økonomiske forutsetningene, blir òg inntektene utjamna. **Skatteutjamninga** omfatter inntekts- og formuesskatt fra personlige skatteyttere og naturressursskatt fra kraftforetak.

Inntektssystemet inneholder òg tilskudd som utelukkende er grunnlagt ut fra regionalpolitiske målsettinger. **Regionalpolitiske tilskudd** til kommunene er *Nord-Norge- og Namdalstilskudd, småkommunetilskudd, distriktstilskudd Sør-Noreg - og storbytilskudd*. Kommuner med særlig høg befolkningsvekst får et eget *veksttilskudd*.

I tillegg blir det gitt **skjønntilskudd** for å kompensere kommuner og fylkeskommuner for spesielle, lokale forhold som ikke blir fanga opp i den faste delen av inntektssystemet.

Bø kommunes frie inntekter i 2014

Størrelsen på rammetilskuddet for kommunene er nært knyttet opp til befolkningsutviklingen. Bø kommune har hatt en betydelig nedgang i befolkningen de siste årene, og dette har igjen resultert i stadig sviktende inntekter. Når så samtidig landets befolkning øker, gir det seg også utslag i vår andel av totalinntektene.

Det er i rammeprognozen lagt opp til en nasjonal befolkningsvekst i perioden på 1,3% pr år. Som følge av denne veksten er det forutsatt at skatt og rammetilskudd får en tilsvarende realøkning.

Rammetilskuddet for 2014 er anslått ut fra innbyggertallet for kommunen pr 01.07.2013, slik det er lagt opp til i statsbudsjettet. Foreliggende prognose fra KS utarbeidet med utgangspunkt

i framlagte statsbudsjett, gir ingen opplysninger for resten av økonomiplanperioden. Det er en meget vanskelig øvelse å lokalt foreta beregninger som gir gode indikatorer på utviklingen i framtidig rammetilskudd. Det vi imidlertid vet ut fra erfaringer, er at vi har hatt en betydelig befolkningsnedgang i Bø samtidig som vi har hatt nasjonal befolkningsvekst. Budsjettert rammetilskudd i perioden forutsetter en fortsatt lokal befolkningsnedgang.

Det er videre lagt opp til et skjønntilskudd på 2 mill kr i hele perioden. Dette er på nivå med 2014.

Stoltenberg-regjeringens budsjettforlag har beregnet Bø kommunes frie inntekter til 171 mill kr. Av dette utgjør rammetilskuddet 106.6 mill kr. Resten er skatt og inntektsutjevning, basert på en beregnet skattinnngang for alle landets kommuner på 131.2 mrd kr og 43.4 mill kr i Bø kommune. Dette gir en beregnet økning på 2.5 mill kr fra 2013 (1.5%). Gjennomsnittlig økning for landet er på 4.1% og for Nordland 3.7%. Bare 3 kommuner hadde lavere vekst enn Bø.

Det foreslås i statsbudsjettet en reduksjon av refusjonen fra staten til ressurskrevende brukere fra 80 % til 77,5 % av utgifter utover det såkalte innslagspunktet, dvs. den andelen av utgiftene som kommunene må dekke 100 % selv. Samtidig økes innslagspunktet fra 975 000 til 1 010 000 kroner. Dette medfører reduserte inntekter med 155 000 i 2014.

I statsbudsjettet er det innenfor innbyggertilskuddet gjort en særskilt fordeling av 620 mill kr for 6 ulike saker. For Bø kommune gjelder dette følgende saker:

- Styrking av helsestasjons- og skolehelsetjeneste med kr 100 000
- Utdanning av deltids brannpersonell med kr 86 000

Kap 3. Konsekvensjustert økonomiplan og budsjett

Formålet med et konsekvensjustert budsjett er normalt å framskrive dagens drift, basert på de vedtak og avtaler som er kjent per dato. I etterfølgende tabell er det tatt med en kolonne som viser konsekvensjustert budsjett 2014 og en framskrivning (2014-priser) i resten av perioden t.o.m. 2017. Hvis prisjusterte inntekter og utgifter i 2014 var lik 2013, og helårsvirkningen av vedtatte tiltak ble kompensert, ville budsjettarbeidet være uproblematisk. Her skjer det imidlertid store endringer både i inntekter og utgifter relatert til så vel prisstigning som nye oppgaver – som ikke automatisk kompenseres fullt ut gjennom inntektssystemet.

Tabell 1: Konsekvensjustert økonomiplan og budsjett

Inntektsramme økonomiplan 2014-2017	2013	2014	2015	2016	2017
Rammetilskudd	-105 282	-107 092	-105 691	-104 900	-104 796
Inntektsutjevning	-24 100	-20 221	-19 939	-19 759	-19 545
Skatteinntekter	-38 725	-43 381	-42 745	-42 361	-41 903
Investeringskompensasjon	-2 347	-2 542	-2 631	-2 720	-2 803
Integreringstilskudd	-4 985	0	0	0	0
Renteinntekter	-400	-600	-600	-600	-600
Utbytte og eieruttak	-233	-2 700	-2 700	-2 700	-2 700
Bruk av disposisjonsfond	0	-500	0	0	0
Refusjon fra andre private	-19 000	0	0	0	0
Refusjon fra fylkeskommunen	0	-480			
Premieavvik inkl. arbeidsgiveravgift	-5 487	-9 989	-9 989	-9 989	-9 989
Renter av formidlingslån	-344	-344	-344	-344	-344
Momskompensasjon investeringer	-1 391	0	0	0	0
Kalkulatoriske avskrivninger og renter	-1 780	-2 037	-2 161	-2 043	-2 161
Overført fra teknisk til renter og avdrag	-3 066	-3 066	-3 066	-3 066	-3 066
Sum inntektsramme i økonomiplanperioden	-207 140	-192 952	-189 866	-188 482	-187 907
Utgiftsramme økonomiplan 2014-2017					
Avdrag ordinære lån	7 000	7 265	7 569	7 750	7 786
Renter ordinære lån	7 000	7 638	7 403	7 545	7 551
Renter formidlingslån	344	344	344	344	344
Amortisert premieavvik inkl arbeidsgiveravgift	2 168	2 394	3 392	4 391	5 389
Tilbakeført fra premiefond	0	-743	-743	-743	-743
Sentral lønnsnett	1 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Driftsmidler til investeringer (andel av momskomp.)	1 113	0	750	750	750
Dekning av tidligere års regnskapsm merforbruk	8 350	0	0	0	0
Reserverte bevilgninger/avsetninger	0	0	0	0	0
Avsetning til disposisjonsfond	7 717	0	0	0	0
Ramme Fellesfunksjoner /politiske styringsorganer	17 926	18 159	18 680	18 380	18 380
Ramme Kirken	2 246	3 200	3 200	3 200	3 200
Ramme Skole og barnehage	45 335	42 100	42 100	42 100	42 100
Ramme Helse- og sosial	83 454	87 179	87 036	87 036	87 036
Ramme Kultur	4 779	5 159	5 159	5 159	5 159
Ramme Teknisk	12 409	11 340	11 463	11 346	11 463
Ramme NAV	6 299	5 916	5 916	5 916	5 916
Sum utgiftsramme i økonomiplanperioden	207 140	192 951	195 269	196 174	197 331
Handlingsrom (-)/Finansieringsbehov (+)	0	0	5 403	7 692	9 424

I kap 3, tabell 2 framgår det en oversikt over de tiltak som er innarbeidet i budsjettet for å oppnå balanse i perioden. I tillegg til disse tiltakene er det i konsekvensjustert budsjett innarbeidet en del forutsetninger som innebærer en viss risiko:

- Det er ikke lagt inn en generell prisøkning på kjøp av varer og tjenester
- Det er lagt inn overskudd i forholdet ”vikarlønn med refusjon” og ”refusjon sykepenger”. Det innebærer enten at det ikke tas inn vikar i alle sammenhenger, eller at lønn for vikaren er lavere enn for den som er syk.
- Eidet SFO forutsettes nedlagt også i 2014 på samme måte som de to foregående åra.
- Det er ikke avsatt midler til å ta imot lærling i barne- og ungdomsarbeiderfaget.
- I budsjettet for 2013 ble det foreslått at rådmannen skulle arbeide for å bosette flyktninger i Bø. I kommunestyret sak 14/13 ble det gitt informasjon om status for dette arbeidet. I forslag til budsjett for 2014 er det forutsatt at bosetning av 15 flyktninger i 2013 blir gjennomført og at det bosettes like mange i 2014. Det er opprettet et nytt kapittel i budsjettet for integreringskontoret der de fleste direkte kostnadene er lagt inn. Hele integreringstilskuddet er plassert på dette kapittelet og utgjør ca. 7.6 mill kr. Kostnader til bosetning påvirker aktiviteten på flere tjenesteområder i kommunen. Derfor er ca 1.7 mill kr. av inntektene overført som internsalg til ulike tjenester. I tillegg bidrar integreringstilskuddet til ca. 2.6 mill kr. mindre reduksjon på driften i kommunen enn hva som ville vært nødvendig uten bosetning. Dette innebærer at noen oppgaver knyttet til bosetningen må ivaretas av eksisterende personell, for eksempel legetjeneste, deler av skoletilbudet osv.
- Det forutsettes at opplæring av norsk for fremmedspråklige skal ivaretas av eksisterende personell. Opplæringen foregår i gamle Vinje barnehage bak banken, der også integreringskontoret er plassert.
- Økte inntekter gjennom brukerbetaling på Bøheimen: 400 000 kr
- Økte inntekter legekantor: 292 000 kr
- Barnevern budsjettet uten reserver for eventuelle nye tiltak
- Det er ikke tatt høyde for eventuelle prisøkninger på forsikringer
- Budsjettet avdrag på næringslån forutsetter ekstraordinær innbetaling
- Anbud på levering av strøm for en treårsperiode går ut i juli 2014, dette gjør at det ikke kan gjøres langsiktig kjøp når dette er gunstig, dette kan bety økt risiko, men vi forventer ikke at pris på strøm vil øke noe vesentlig i forhold til i år. Beregnet anslått risiko: 270 000 kr.
- Det tas sikte på å legge fram et havneregulativ hvor avgiftsnivået fastsettes. Det er imidlertid grunn til bekymring over at inntekspotensialet er kraftig redusert da den største bidragsyteren som betalte avgift over kai Steinesjøen er kraftig redusert.
- Byggvedlikehold og vedlikehold veier er ei stor utfordring, da disse er kraftig underfinansiert i forhold til behovet.
- Det er ikke lagt inn lønnsmidler knyttet til en 100% fast stilling som ingeniør i påvente av personellmessige avklaringer. Stillingen må oppfinansieres når stillingen er fylt igjen. Med bakgrunn i dette har vi foreløpig utsatt gjennomføringen av en del prosjekter; jfr kap 7.
- Helse- og omsorgsavdelingen har iverksatt Samhandlingsreformen på en meget tilfredsstillende måte. Det er ikke betalt for utskrivingsklare pasienter ved sykehusene i 2012, og heller ikke så langt i 2013. I budsjett 2014 er det ikke budsjettet med utgifter til betaling for utskrivingsklare pasienter i det hele tatt. Akutt-plassen drives på en god måte, men med sviktende finansiering. Av de 820 000 vi mottar som tilskudd

for drift av akuttplassen, drar Staten inn igjen 153 000 fordi vi får reduserte utgifter på medfinansiering ved innleggelser sykehus. Dette beløpet er økt fra 99 0000 i 2013, til 153 000 i 2014.

Ovennevnte forhold gir en beskrivelse av en del usikkerheter som ved en mer konservativ budsjettering ville gitt større finansieringsbehov en hva som framgår av tiltakslista.

Kap 4. Tiltak i økonomiplanperioden

Som omtalt tidligere foreligger det et betydelig finansieringsbehov i perioden for å videreføre dagens drift samt avslutte tidligere vedtatte investeringsprosjekter. I tillegg ligger det inne nye investeringsprosjekter både i 2014 og videre i perioden. I økonomiplanperioden 2015 – 2017 er finansieringsbehovet dermed anslått til mellom 5 og 9 mill kr. Etterfølgende tabell viser dette, samt finansieringsbehovet for 2014. Men merk igjen risikoen knyttet til en del forutsetninger, omtalt i kapittel 3. De enkelte tiltakene er omtalt hver for seg.

Tabell 2: Tiltak i økonomiplanperioden

	2014	2015	2016	2017
Fellesfunksjoner og politiske styringsorganer (1.1)				
Reduksjon av utgifter til kjøp av arbeidsgiverkontroll	-100	-100	-100	-100
Skole- og barnehageavdelingen (1.2)				
Nedstyring personell i skolen	-276	-276	-276	-276
Helse- og sosialavdelingen (1.3)				
50% reduksjon helsesøsterstilling	-143	-285	-285	-285
30% reduksjon hjemmehjelpsstilling	-136	-136	-136	-136
50% reduksjon helsesekretærstilling	-237	-237	-237	-237
20% reduksjon renholdsstilling	-91	-91	-91	-91
Teknisk avdeling (1.6)				
Reduksjon planlegging	-84	-84	-84	-84
Felles finanser (1.8 og 1.9)				
Realisering av kommunale verdier, reduksjon lånegjeld		-6 403	-6 403	-6 403
Sum tiltak som reduserer utgiftene	-1 067	-7 612	-7 612	-7 612
Fellesfunksjoner og politiske styringsorganer (1.1)				
Stilling som personalkonsulent	428	648	648	648
Skole- og barnehageavdelingen (1.2)				
Miljøarbeiderstilling integreringsavdelingen	140	140	140	140
Felles finanser (1.8 og 1.9)				
Innføring av eiendomsskatt		1 000		
Avsetning til likviditet			811	1 279
Sum tiltak som øker utgifter	568	1 788	1 599	2 067
Fellesfunksjoner og politiske styringsorganer (1.1)				
Prosjektinntekter næringsarbeid	-38	-38	-38	-38
Kulturavdelingen (1.5)				
Salg av bygdebøker	-40	-40	-40	-40

Felles finanser (1.8 og 1.9)				
Innføring av eiendomsskatt			-2 100	-4 300
Sum tiltak som øker inntektene	-78	-78	-2 178	-4 378

Sum total -577 -5 902 -8 191 -9 923

Reduksjon utgifter til kjøp av arbeidsgiverkontroll (-100 000)

Dette er utgifter til kjøp av tjenester fra andre. I 2013 hadde vi en avtale med Harstad kommune om kjøp av slike tjenester. Disse var budsjettert med 200 000 kr. Avtalen er sagt opp, og det tas sikte på å få utført kontrollene til en lavere pris.

Nedstyring personell i skolen (-276 000)

For å komme ned på tildelt økonomisk ramme er det nødvendig å redusere kostnadene med ytterligere 276.000 i forhold til konsekvensjustert budsjett. Dette vil bli forsøkt gjort i løpet av året dersom det oppstår vakanser hvor en slik nedstyring er hensiktsmessig, men det mest sannsynlige er å redusere bemanningen med 1 stilling fra nytt skoleår. Det innebærer en ytterligere reduksjon på skolenes rammetimetall. Det ligger fra inneværende skoleår allerede en reduksjon på 3% i forhold til beregnet behov.

50% reduksjon av helsesøsterstilling fra 01.07. (-143 000)

Bø kommune har pr. dato en ressurs på 1,5 årsverk samla på helsesøster/jordmor. På grunn av det lave fødselstallet anses det forsvarlig å redusere dette med 0,5 årsverk, selv om det kan medføre noe redusert kapasitet til oppsøkende virksomhet ved skoler og barnehager. Reduksjonen skjer når jordmor er ferdig med sin videreutdanning som helsesøster. Hun vil da bekle begge funksjonene. Mht økt behov for helsesøstertjenester i forbindelse med mottak av flyktninger, er dette kompensert ved at det er lagt inn en 40 % engasjementstilling som helsesøster fra 1.1.14.

30% reduksjon av hjemmehjelpstilling (-136 000)

Vil innebære redusert hyppighet på tjenester, samt høyere terskel for tildeling av tjenester.

50% reduksjon av helsesekretærstilling (-237 000)

Legekontoret har relativt lav dekning av helsesekretærer i forhold til antall leger. Allikevel er åpningstiden ved legekontoret svært god i dag. Ved reduksjon 50 % stilling vil åpningstiden "i luka" måtte reduseres. Det vil imidlertid ikke gå ut over åpningstiden eller kapasiteten til legene.

20% reduksjon av renholdsstilling (-91 000)

Betyr redusert renhold i forhold til oppsatt renholdsplan. Renholdet vil allikevel bli forsvarlig, og fortsatt av god kvalitet.

Reduksjon planlegging (-84 000)

Planlegging er redusert til det halve. Det er i det vesentlige kommuneplanarbeidet som vil berøres. Imidlertid vil det være noe skjønnsmiddel til planlegging i 2013 som overføres til 2014, da stilling som prosjektmedarbeider i 50% stilling bare har lønnskostnader i ¾ år i 2013. Det gjenstående arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel håper vi å få slutført gjennom å kjøpe tjenesten med de resterende midler.

Opprettelse av miljøarbeiderstilling integreringsavdelingen (140 000)

Bosetning av flere flyktninger gjør det nødvendig å styrke arbeidet med integrering av både voksne og barn. Dette kan bl.a. være å bidra til at flere deltar i organiserte og uorganiserte fritidsaktiviteter, og det kan være veiledning i hjemmet om hvordan hus og hjem ivaretas (brannsikkerhet, lufting, renhold osv.). Miljøarbeider skal tilknyttes integreringskontoret. Stillingen som foreslås opprettet er på 25%. Det er søkt om skjønnsmidler på tilsvarende stilling som et prosjekt. Dersom søknaden innvilges utvides stillingen for prosjektperioden (1 år) til 50%.

Innføring av eiendomsskatt

Bø kommune er i en økonomisk situasjon der alle muligheter for å skaffe inntekter må tas i bruk. Rådmannen anbefaler derfor at det innføres eiendomsskatt i Bø kommune som tiltak i økonomiplanen 2014-2017. Tidligere utredning (fra 2012) legges til grunn.

Rådmannen foreslår å gjennomføre takseringsarbeidet i 2015, 2016 vil dermed bli første år med inntekter fra eiendomsskatt. I følge tidligere beregninger går det med om lag 1 million til oppdatering av matrikkel samt takseringsarbeidet. Vedtak om innføring må gjøres av kommunestyret før utgangen av 2014. Det er lagt opp til 2 promille i første året og 4 promille i andre året. Brutto inntekt første år med laveste sats er estimert til 2,1 millioner; for det fjerde året med høyeste sats er estimert 7,6 millioner. Merk at de estimerte kostnadene og inntektene som følge av eiendomsskatt må betraktes som grove anslag. Sikre tall har en først når arbeidet med taksering og verddivurderinger er gjennomført.

60% av kommunene i Nordland har innført eiendomsskatt. I vår region er det innført i Hadsel, Sortland og Andøy. Eiendomsskatt er i sin enkleste form et lokalpolitisk valg mellom skattenivået til innbyggerne og velferdstilbudet til innbyggerne. Rådmannens vurdering er at en forholdsvis liten ekstrautgift for den enkelte huseier vil være et vesentlig tilskudd for å opprettholde et godt tjenestetilbud i kommunen.

Avsetning til likviditet

Bø kommune har opptatt lån til likviditet med 23 mill kr. Det knytter seg stor usikkerhet til de prognoser som økonomiplanen bygger på i perioden. For å balansere økonomiplanen er det derfor valgt å saldere mot styrking av likviditeten ved å avsette til fond.

Realisering av kommunale verdier, samt eventuelt påfølgende redusert lånegjeld

Kommunen har i økonomiplanperioden et samlet omstillingsbehov på om lag 5 - 9 millioner kroner. Rådmannen vurderer en ytterligere nedjustering av driften som uforsvarlig. Konsekvensene vil oppleves som for dramatisk for tjenestenivået til innbyggerne, kvaliteten på tjenestenivået og arbeidsmiljøet.

Rådmannen foreslår derfor realisering av kommunale verdier, dette kan blant annet skje ved salg av (deler av) kommunens aksjer i Vesterålskraft. Ved realisering av kommunale verdier vil vi kunne nedbetale deler av kommunens akkumulerte underskudd, og derav få et bedre handlingsrom i årene som kommer. Rådmannen foreslår at helheten i og detaljene rundt tiltaket forberedes som en egen sak til politisk behandling første tertial 2014.

Salg av bygdebøker (-40 000)

I konsekvensjustert budsjett 2014 er salg av bygdebok nedjustert til kr 50.000,- med bakgrunn i foreløpige regnskapstall fra 2013. Det foreslås som tiltak å øke bevilgninga med kr 40.000,-. Dette tenkes realisert gjennom nedsatt pris og salgskampanje under Reginedagan 2014.

Personalmedarbeider (428 000)

Det foreslås å lyse ut stilling som personalmedarbeider. Funksjonen som overordna personalansvarlig har stått vakant de siste åra. Rådmannen vurderer at dette er et helt nødvendig tiltak for å ivareta personellet i Bø kommune. De som jobber i Bø kommune er den største ressursen vi har, og særlig i tider der vi styrer ned, er det avgjørende at de blir ivaretatt. Personalmedarbeideren vil være sentral i utvikling og iverksetting av rekrutteringsstrategier i kommunen. Personalmedarbeideren er også avgjørende i utviklinga av organisasjonen, og for at vi bedre skal kunne ivareta lovpålagte oppgaver knytta til vårt systemretta HMS-arbeid og vårt arbeid overfor ulike tilsynsmyndigheter, samt arbeidsgiveransvar i vid forstand.

Kap 5. Økonomiplan 2014-2017 balansert med tiltak

Som det framgår av tabell 1, kap 3 foreligger det et finansieringsbehov på mellom 5 mill kr og 9 mill kr i perioden 2015 - 2017. Etterfølgende tabell viser rådmannens forslag til økonomiplan i balanse. Her er det lagt inn innsparingstiltak på 1.1 millioner og to tiltak som øker utgiftene med 0.6 millioner kr i 2014; jfr kommentarer under kap 4. Innsparingen/merutgiften i 2014 framkommer i omtalen av hvert tiltak i kapittel 4.

Tabell 3: Økonomiplan 2014-2017

Inntektsramme økonomiplan 2014-2017	2013	2014	2015	2016	2017
Rammetilskudd	-105 282	-107 092	-105 691	-104 900	-104 796
Inntektsutjevning	-24 100	-20 221	-19 939	-19 759	-19 545
Skatteinntekter	-38 725	-43 381	-42 745	-42 361	-41 903
Skatt på eiendom	0	0	0	-2 100	-4 300
Investeringskompensasjon	-2 347	-2 542	-2 631	-2 720	-2 803
Integreringstilskudd	-4 985	0	0	0	0
Renteinntekter	-400	-600	-600	-600	-600
Utbytte og eieruttak	-233	-2 700	-2 700	-2 700	-2 700
Bruk av disposisjonsfond	0	-500	0	0	0
Refusjon fra andre private	-19 000	0	0	0	0
Refusjon fra fylkeskommunen	0	-480			
Premieavvik inkl. arbeidsgiveravgift	-5 487	-9 989	-9 989	-9 989	-9 989
Renter av formidlingslån	-344	-344	-344	-344	-344
Momskompensasjon investeringer	-1 391	0	0	0	0
Kalkulatoriske avskrivninger og renter	-1 780	-2 037	-2 161	-2 043	-2 161
Overført fra teknisk til renter og avdrag	-3 066	-3 066	-3 066	-3 066	-3 066
Sum inntektsramme i økonomiplanperioden	-207 140	-192 952	-189 866	-190 582	-192 207
Utgiftsramme økonomiplan 2014-2017					
Avdrag ordinære lån	7 000	7 265	7 569	7 750	7 786
Renter ordinære lån	7 000	7 638	7 403	7 545	7 551
Renter formidlingslån	344	344	344	344	344
Amortisert premieavvik inkl arbeidsgiveravgift	2 168	2 394	3 392	4 391	5 389
Tilbakeført fra premiefond	0	-743	-743	-743	-743
Sentral lønnsnett	1 000	3 000	3 000	3 000	3 000
Driftsmidler til investeringer (andel av momskomp.)	1 113	0	750	750	750
Dekning av tidligere års regnskapsm merforbruk	8 350	0	0	0	0
Reserverte bevilgninger/avsetninger	0	0	-6 403	-6 403	-6 403
Utgifter innføring av eiendomsskatt	0	0	1 000		
Avsetning til disposisjonsfond	7 717	0	0	811	1 279
Ramme Fellesfunksjoner /politiske styringsorganer	17 926	18 159	18 680	18 380	18 380
Ramme Kirken	2 246	3 200	3 200	3 200	3 200
Ramme Skole og barnehage	45 335	42 100	42 100	42 100	42 100
Ramme Helse- og sosial	83 454	87 179	87 036	87 036	87 036
Ramme Kultur	4 779	5 159	5 159	5 159	5 159
Ramme Teknisk	12 409	11 340	11 463	11 346	11 463
Ramme NAV	6 299	5 916	5 916	5 916	5 916
Sum utgiftsramme i økonomiplanperioden	207 140	192 951	189 866	190 582	192 207
Handlingsrom (-)/Finansieringsbehov (+)	0	0	0	0	0

Diverse forutsetninger

Det er i inntektsforutsetningene lagt inn en deflator på 3%. Arbeidsgivers andel av pensjon er lagt inn med 24,5% til fellesordningen, sykepleierne 21,1%, ordfører 54,8 % og lærerne 12,25%. For å kunne opprettholde nivået på kommunale varer og tjenester er det lagt opp til en generell prisøkning på 2%. På noen områder har dette av ulike grunner ikke vært mulig. Disse kommenteres særskilt nedenfor.

Forurensningsloven pålegger kommunene å dekke inn kostnadene ved fastsettelse av avfallsgebyr. Dette innebærer at kommunene skal ha fastsatt avfallsgebyrer som fullt ut dekker kommunens kostnader på avfallssektoren. Styret i Reno-Vest fastsetter avgiften ut fra forannevnte prinsipp. Som kjent har kommunene tilleggs-kostnader til administrasjon som kommer som et påslag på selskapets satser. Bø kommune har på toppen kapitalutgifter på lån opptatt til avslutning av søppeltømme-plassen på Farveisa, lån til den såkalte inngangsbilletten og utgifter til felles ryddedag. Disse utgiftene skal fordeles på husholdningsabonnentene. Pr. 31.12.12 har vi opparbeidet driftsfond på 0.4 mill kr. Det foreslås derfor at påslaget på kr 170 pr abonnent holdes uendret. Tidligere har slamavgiften blitt økt i samsvar med den avgift som blir vedtatt av styret i Reno-Vest DA, tillagt et administrasjonstillegg på 2,5%. Saldo på driftsfondet er på ca 0.2 mill kr. Vi foreslår derfor at avgiften ikke økes..

Behandlingsgebyr for jord – og konsesjonssaker fastsettes til enhver tid av landbruksdepartementet og kan ikke, som andre kommunale gebyrer, fastsettes av kommunestyret. I henhold til husleieloven kan husleien det enkelte år fastsettes i tråd med økningen i konsumprisindeksen.

Det er i budsjett for 2014 lagt inn en husleieøkning på 3,2% på personalboliger. Bø kommune ligger langt under det private markedet når det gjelder husleie, men denne forskjellen må utlignes over tid.

Fellingsavgiften for hjortevilt følger den maksimalpris som ligger i statsbudsjettet. Kommunen kan ikke gå over maksimalpris, men kan fastsette pris under dette. Statsbudsjettet forutsetter at makspris for foreldrebetaling i barnehager ikke øker. Vi har allerede nådd makspris, og kan derfor ikke øke satsene.

Festeavgiften foreslås økt med 8,3% som en tilpasning til avgiftsnivået til andre kommuner i regionen.

Kap 6. Felles finanser

Frie inntekter og rammetilskudd

Regjeringens forslag til frie inntekter for 2014 (skatt og rammetilskudd) baserer seg på en nasjonal skatt ut fra et anslag for 2013 på kr 126.7 mrd og kr 131.2 mrd for 2014. For perioden 2015 – 2017 foreligger det ikke noen signaler fra regjeringen. Med utgangspunkt i en anslått nasjonal befolkningsvekst har vi lagt inn en realvekst på 3.2 mrd kr i skatt og rammetilskudd pr år i resten av perioden. Dette gir Bø kommune et rammetilskudd inkl inntektsutjevning på 126.9 mill kr. Kommunens eget skatteanslag for 2014 er satt til 43.3 mill. som utgjør en økning på 5,7% fra 2012 og 3.3% fra anslag 2013. Av forsiktighetshensyn er det ikke lagt opp til noen kommunal skatteøkning i perioden.

Skatteinntekter

Skatt på formue og inntekt beregnes gjennom inntektssystemet hvor skattesvake kommuner er garantert en inntekt per innbygger når fordelingen av total skatteinntang for alle landets kommuner er kjent. Disse beregnes ut fra innbyggertall pr 01.01.i budsjettåret. Det er som nevnt lagt opp til en nasjonal befolkningsøkning og en lokal befolkningsnedgang i perioden, men unntak av 01.01.2014 hvor vi har forutsatt at innbyggertallet for Bø skal holde seg uendret fra 01.07.2013.

Investeringskompensasjon

Staten gjennom Husbanken gir kompensasjon for investeringskostnader ved innføring av skolestart for seksåringer i 1997, kompensasjonstilskudd for sykehjemsplasser og omsorgsboliger og rentekompensasjon for skoleanlegg. Renten fastsettes for hvert år i statsbudsjettet i samsvar med utviklingen på lånemarkedet. I perioden er det lagt inn samme rente her som på kommunale innlån på flytende vilkår.

Renteinntekter

Dette er i hovedsak inntekter av midler inntestående på kommunens driftskonto i banken og frie fond. Som kjent har vi stort sett brukt opp de frie fondene, slik at renteinntektene hovedsakelig må komme fra driftskontoen. Vi har tidligere år tjent inn mer enn det som har vært budsjettet. Posten er meget vanskelig å anslå.

Premieavvik og amortisert premieavvik

Premieavviket framkommer som forskjellen på regnskapsført netto pensjonskostnad og faktisk betalt premie. Når regnskapsført pensjonskostnad er mindre enn faktisk betalt premie, oppstår et positivt premieavvik, og det oppstår en "inntekt" i budsjettet. Det oppstår da samtidig et amortisert premieavvik året etter og 15 år (10 år fra 2012) framover. Anslåtte pensjonskostnader for 2014 tar utgangspunkt i prognose fra Kommunal Landspensjonskasse og Statens pensjonskasse basert bl.a på en lønnsvekst på 4.5%. Det foreligger et høringsdokument som legger opp til å stramme inn ordningen til 5 eller 7 år. Dersom en slik endring blir gjort, vil dette øke amortiserte utgifter.

Momskompensasjon investeringer

Som det framgår av budsjettet er ordningen med momskompensasjon fra investeringer avviklet fra 2014. Dette innebærer at muligheten til å bruke av disse midlene til drift, er historie.

Kalkulatoriske avskrivninger og renter

Investeringer gjort på selvkostområdene vann og avløp har påført kommunen kapitalkostnader. Disse beregnes ut fra størrelsen på investeringen, avskrivningen (lineær) og alternativkostnaden, det vil si den avkastningen kommunen alternativt kunne oppnå ved å plassere penger tilsvarende investeringsbeløpet i markedet. I et fungerende marked vil renten angi alternativkostnaden. Kalkylerenten som skal brukes er lik effektiv rente på norske statsobligasjoner med 3 års gjenstående løpetid, med et tillegg på 1 %. Ved nyinvesteringer tas anleggsmidlet med i avskrivningsgrunnlaget senest fra og med året etter at bygget/anlegget er tatt i bruk. Det er i foreliggende beregning lagt til grunn en rente tilsvarende de satser som er brukt på beregning av kommunens renteutgifter tillagt 1%.

Overføring fra teknisk renter og avdrag omsorgsboliger

Avsatt beløp viser hvor mye av husleieinntektene relatert til omsorgsboligene som medgår til å betale renter og avdrag for de investeringer som er foretatt. Det er også lagt her lagt inn midler til låneopptak utleieboliger og renovasjon.

Avdragsutgifter

Avdragsutgiftene forutsetter dagens nedbetalingsstruktur på de lån som er tatt opp minus 1 mill kr. Dette innebærer at det i perioden er forutsatt at vi skal betale minimumsavdrag. Det er også lagt inn utgifter til finansiering av nye investeringer i planperioden.

Renteutgifter

Det er lagt inn en forventet lånerente i perioden på hhv. 2.4%, 2.8%, 3.25% og 3.75%. Dette er i henhold til prognose utarbeidet av Kommunalbanken Norge AS som er eier av en stor del av vår låneportefølje.

I tråd med kommunens finansreglement skal minst 20% av låneporteføljen være bundet opp i faste rentekontrakter. Pr 31.12.2012 var denne andelen på 45%, noe som innebærer at 55% eller 163.5 mill kr er utsatt for risiko ved svingninger i den flytende markedsrenten. Som nevnt under etterfølgende punkt om gjeld, knytter det seg refusjonsrettigheter til deler av låneporteføljen. Formidlingslån og lån til VAR-områdene betales av våre lånekunder og abonnenter. Dette gjør at noe av risikoen flyttes over på disse. Grovt kan vi derfor kunne anslå at det knyttet seg en risiko til ca 100 mill kr av den totale låneporteføljen pr 31.12.2012. Gitt samme risikobeløp i 2014, vil renteutgiftene økes med 1 mill kr dersom renten går opp med 1%.

Sentral lønnsnett

Det er avsatt 3 mill kr til økte lønnsutgifter. Det er alltid vanskelig å anslå disse merutgiftene. Lønnsbudsjettet inneholder kjent lønn etter lokale forhandlinger 2013. Potten skal derfor dekke de lønnsøkninger som forventes i 2014.

Driftsmidler til investeringer

KLP har anslått at de vil tilbakeføre midler fra premiefond på kr 773.000. Det er også anslått et krav om egenkapitaltilskudd på kr 750.000. Dette er et aksjekjøp og kan ikke finansieres med lån. Det er i 2014 forutsatt at denne investeringen skal dekkes ved salg av fast eiendom. Resten av perioden finansieres aksjekjøpet av driftsmidler.

Likviditet

Bø kommunes likviditet er anstrengt. Det er opptatt driftslikviditetslån på til sammen 23 mill kr. Bakgrunnen er opparbeidet akkumulert underskudd og akkumulert positivt premieavvik.

Akkumulert premieavvik var pr 31.12.2012 på 21.5 mill kr, mens underskuddet var i foreløpig regnskap 2012 redusert til 5.5 mill kr.

En inndekning av underskudd, som er forutsatt skjer i 2013, skal isolert sett gi en tilsvarende bedring av likviditeten. Imidlertid vil økte pensjonsutgifter føre til ytterligere forverring av likviditeten tilsvarende premieavviket for det enkelte år. Dette er i 2013 budsjettert med 5.2 mill kr og med 9.5 mill i 2014.

Vi må også være forberedt på å ta opp byggelån til investeringer med ekstern finansiering.

Ettersom det ikke er utarbeidet et eget likviditetsbudsjett, er det vanskelig å anslå det driftsmessige likviditetsbehovet. For å unngå å komme i en situasjon hvor vi ikke har midler til å betale regninger og i verste fall ikke kan betale ut lønn, vil rådmannen foreslå at det gjøres vedtak om en utvidelse av dagens driftskreditt med inntil 10 mill kr. Videre at det delegeres til rådmannen om nødvendig å ta opp byggelån for investeringer hvor det foreligger tilsagn om tilskudd.

Gjeld

Kommunens lånegjeld pr 31.12.2012 totalt på 251 mill kr. Av dette utgjør 10.5 mill kr formidlingslån, 18 mill kr lån til vann, avløp og renovasjon. Deler av denne gjelden vil være knyttet til kompensasjonsordninger fra Husbanken, og kan anslås til 38 mill kr. Dette innebærer at vi har ca 184 mill kr som er knyttet opp til såkalte "ikke selvfinansierende" investeringer.

I budsjettet for 2013 er det vedtatt å oppta lån til investeringer på 16.2 mill kr. Av dette er 3.5 mill til VAR-områdene. Videre er det opptatt 3.5 mill kr i formidlingslån. De foreslåtte låneopptakene i økonomiplanperioden vil føre til en ytterligere gjeldsøkning.

Lånegjelden innebærer at avdrags- og rentebelastningen er stor, og medfører risiko ved rentesvingninger.

Vanligvis regnes det å ha like mye gjeld som inntekter, som et økonomisk faresignal. Innen 2017 vil nesten hver fjerde kommune ligge på dette gjeldsnivået. Foreliggende budsjettforslag vil gi Bø kommune en gjeld på ca 266 mill kr pr 31.12.2014. Med en budsjettert brutto driftsinntekt på 237 mill kr, gir dette en lånebelastning på 112% .

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat kan anvendes til avsetninger eller finansiering av investeringer. Budsjettet for 2014 viser et negativt netto driftsresultat på i underkant av 1 mill kr. Regnskapene for 2009 – 2011 viste et positivt resultat fra 1.5 – 3.5 mill kr, mens foreløpig regnskap for 2012 viser et tilsvarende et positivt resultat på 4.5 mill kr. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på at det har vært gitt anledning til å føre momskompensasjon fra investeringer inn i drifta, og disse er dermed en del av netto driftsresultat. Denne muligheten opphører fra neste budsjettår, og disse inntektene er borte fra driften fra 2014.

En tommelfingerregel tilsier at netto driftsresultat burde ha utgjort 3% av brutto driftsinntekter, med andre ord 7.1 mill kr. Budsjettresultat i 2014 og videre i perioden er urovekkende.

Kap 7. Tiltak som ikke er foreslått i økonomiplanperioden

Tabell 4: Driftstiltak ikke foreslått i økonomiplanen

Tiltak	2014	2015	2016	2017
Demensavdeling på Bøheimen	2 800	2 800	2 800	2 800
Opphør kjøp sentralbordtjenester	-450	-450	-450	-450
Uteområde Straume barnehage	50			
50% stilling som prosjektmedarbeider planlegging	310	310	310	310
2 årsverk tilknyttet samhandlingsreformen	1 100	1 100	1 100	1 100
Sum netto	3 500	3 450	3 450	3 450

Demensavdeling på Bøheimen

Ved planlegging av Bøheimen var det forutsatt at hele første etasje med 28 plasser skulle brukes til demente pasienter, men dette ble ikke gjennomført. Spørsmålet om opprettelse av egen demensavdeling ved Bøheimen ble fremmet som egen sak i budsjettmøtet 2011. Kommunestyret vedtok å utsette en eventuell oppstart inntil etableringen av den planlagte sykestuen som følge av Samhandlingsreformen var gjennomført. Det er i årenes løp gjort grundige utredninger om etablering av en egen demensavdeling ved Bøheimen. Årsaken til manglende realisering har vært utelukkende økonomisk begrunnet. Det siste forslaget fra utredningsgruppa innebar en økt kostnad på kr. 2,8 mill. Som det framgår av beskrivelsen av Samhandlingsreformen, er det ikke funnet grunnlag for å opprette noen stillinger i tilknytning til reformen. Derved eksisterer ikke den mulige samordningseffekten som var en del av begrunnelsen for å utsette etableringen av egen demensavdeling. Rådmannen ser derfor ingen mulighet for å opprette en slik avdeling i nåværende situasjon.

Opphør kjøp sentralbordtjenester

Bø kommune kjøper i dag sentralbordtjenester fra Vesterålen Vaktentral. I foreliggende budsjett er det lagt inn 510 000 kr til formålet. Det er en potensiell innsparing ved å ta tjenesten inn i kommunal drift.

Uteområde Straume barnehage

FAU ved Straume barnehage har søkt om kr 50.000 som de ønsker å benytte sammen med egne midler for å forbedre uteområdet ved barnehagen. Dette tiltaket er det ikke funnet plass til i budsjettet.

50% stilling som prosjektmedarbeider planlegging

Det er ikke lagt inn 50% stilling som prosjektmedarbeider til planlegging.

2 årsverk tilknyttet samhandlingsreformen

Samhandlingsreformen er så langt gjennomført uten opprettelse av 2 nye årsverk, slik forutsatt ved oppstart i 2012. Det er ikke funnet rom for opprettelse av disse 2 årsverkene i 2014 heller.

Kap 8. Investeringer i økonomiplanperioden

Etterfølgende tabell 5 viser vedtatte og nye investeringsprosjekter i perioden. I tillegg til disse prosjektene er det i økonomiplanen også lagt inn 0.7 mill kr til pålagt aksjekjøp KLP finansiert med salgsinntekter, samt dekning underskudd i kapitalregnskapet for 2011 på 1.2 mill kr finansiert av lån. Tabell 6 viser de investeringstiltakene som ikke er foreslått inneværende økonomiplanperiode.

Tabell 5: Investeringer i økonomiplanperioden

Tiltak/år	2014	2015	2016	2017
Kommuneplan (111)	200			
Gang- og sykkelvei Eidet (410)	300	2 000	2 000	
Rehabilitering veier (411)		800		
Duken kirkegård (455)	1 300	1 500		
Veibelysning (466)	700	500		
Varmepumper kommunale bygg (467)		300		
Kommunehuset (600)	260			
Heis kommunehuset (625)		2 000		
TTF/Bofellesskap Straume (767)	130			
Enøk Straume skole (768)	1 800			
Molo Skårvågen (769)	2 125			
Tilbygg barnehage, Vinje II (773)	450			
Kai Kobbvågen (800)	110	1 000	8 000	
Tiltak vannområde Bø (801)		500	500	
Vannledning Trolldalen (802)		2 500		
Ventilasjonsanlegg Straume barnehage (803)	1 000			
Liggekai Steinesjøen (805)	700			
Vannledning Jørland (808)	1 000			
Ventilasjonsanlegg Eidet barnehage (809)	1 000			
Avløp Steinesjøen (811)		1 000	1 000	
Oppgradering telefonløsning (813)		410		
Kirkeorgel (814)	2 000			
Forskuttering fyklesveier (900)	40 000			
Sum	53 075	12 510	11 500	0
Finansiering				
Lånemidler	-51 273	-10 410	-5 900	
Tilskudd	-1 802	-2 100	-5 600	
Sum	-53 075	-12 510	-11 500	0

111 Kommuneplanens arealdel

Kommuneplanens arealdel er forutsatt å starte opp når samfunnsdelen er i slutfasen. Kommuneplanens arealdel gir føringer for bruk av areal og er nødvendig og en forutsetning for gjennomføringen av flere prosjekter, blant annet Kystverket sitt arbeid med Hovden havn.

410 Gang og sykkelveg Eidet

Prosjektet omhandler del I som er fra Byggeren på Eidet til x med FV 820. Prosjektet er ikke landet da vi først fikk trafikkisikkerhetsmidler til gjennomføring, men Statens Vegvesen hadde ikke midler til omlegging av fylkesvei. Vi fikk derfor beskjed om at Statens Vegvesen påtok seg hele prosjektet med omlegging av fylkesvei og bygging av gang og sykkelvei. Signalene nå er at prosjektet konkurrerer med en rekke prosjekter og når ikke opp på prioritert plass. Prosjektet må derfor omarbeides slik at man unngår omlegging av fylkesvei. Beløpet i 2014 er tiltenkt planlegging.

455 Duken kirkegård

Gjenbruk av areal og nye driftsbygninger. Prosjektet vil bli presentert i første møte i 2014 da det er ferdig planlagt og godkjent av biskop og menighetsråd. Saken vil bli framlagt som et kombinert oppstartsvedtak og kommunal godkjenning av prosjektet. Prosjektet er totalt på 2.8 mill kr som er fordelt på 2014 og 2015

466 Veibelysning

Gjelder installering av målere og automatikk for styring av gatelys, videreføring av prosjekt.

600 Kommunehuset

Litt restarbeid med fasader og tetting av kommunehus.

767 TTF/Bofellesskap Straume

Gjelder oppgradering av leiligheter og fellesrom TTF Straume.

768 Enøk Straume Skole

Omhandler oppgradering og kvalitetsforbedring. Et energiøkonomiseringsprosjekt hvor det er under utarbeidelse en prosjektsøknad til ENOVA, er under arbeid. Dersom tilskuddssøknad ikke blir ferdig slik at prosjektet kan gjennomføres i 2014, vil rådmannen foreslå at den kommunale egenandel brukes til skifting av vindu/fasade mot sør og vest.

769 Molo Skårvågen

Gjelder molo for å skjerme liggekaianlegg i Skårvågen. Det er gitt tillatelse fra grunneierne til å ta ut stein i Skårvågen. Det er gitt tilsagn om tilskudd, det er gjennomført kontraktsforhandlinger og oppstartsvedtak er gjort. Prosjektet forventes å starte i begynnelsen av desember 2013.

773 Tilbygg barnehage, Vinje II

Gjelder nybygg barnehage Vinje II, restarbeider og sluttutbetalinger i 2014.

800 Kai Kobbvågen

Dette er en kai tilhørende Kobbvågen Industriområde. Det var i 2013 satt av kr 200 000,- til prosjektering. Del I skulle danne grunnlag for tilskuddssøknad, og del II skulle danne grunnlag for prosjektbeskrivelse for totalentreprise. Det er utarbeidet et forprosjekt som kan danne grunnlag for tilskuddssøknad. Det er del II som gjenstår.

805 Liggekai Steinesjøen

Omfatter forlengelse av eksisterende kai med 40m.

807 Ventilasjonsanlegg Straume Barnehage

Ventilasjonsanlegget i Straume Barnehage er plassert på loft og lager mye støy. Det har vært prøvd med gummilabber etc. uten at forholdene er blitt akseptable. Anlegget er gammelt og lager nå så mye støy, at vaktmester har slått anlegget av. Arbeidstilsynet har kommet med merknad på at dette er uakseptabelt. Dette er også påpekt av verneombud. Nytt ventilasjonsanlegg er tenkt flyttet til kjelleren.

808 Vannledning Jørland

Det er kommet forespørsel fra ti av grunneierne på Jørland om tilkobling til kommunalt vannverk. Tiltaket angir kostnader for vannledningstrase gjennom området. Prosjektet startes opp i 2013, og avsluttes i 2014.

809 Ventilasjonsanlegg Eidet barnehage

Det er to ventilasjonsanlegg, og det ene anlegget er ute av drift.

814 Kirkeorgel

Kirkeorgelet i Eidet kirke er så dårlig at det må utskiftes. Kostnaden er beregnet til kr 2 mill, og menighetsrådet går inn med kr 500 000,-.

900 Forskuttering av fylkesveier

Det er tatt inn i Bø kommunes investeringsbudsjett kr 40 mill til forsterking og asfaltering av fylkesveier. Bø kommune forskutterer prosjektet og får kompensert renteutgifter i forbindelse med forkutteringen. Veier som er aktuelle, er fylkesveier med grusdekke: 911 Nyjord, 918 Sund, 917 Grimstad, 924 Røsnes og 919 Utskår.

Tabell 6: Investeringer som ikke er foreslått i økonomiplanperioden

Tiltak/år	2014	2015	2016	2017
Tiltak vannområde Bø	200			
Sum				

801 Tiltak vannområde Bø

Det vil bli avsatt store offentlige tilskudd til kommunene innenfor vannområdet, og det fordrer kommunal egenandel.

Investeringer som er skjøvet på i tid i forhold til tidligere vedtatte økonomiplan

467 Varmepumper kommunale bygg

Det er i dette tiltaket beregnet installert varmpumper på barnehager, skoler, sfo, brannstasjon og lignende.

625 Heis kommunehuset

Heis som skal betjene 3 etasjer i kommunehuset.

802 Vannledning Trolldalen

I ROS-analysen for Bø vannverk er Vannledning Trolldalen ansett som svært sårbar, der et linjebrydd vil gi store konsekvenser.

812 Avløspumpestasjoner

Avløspumpestasjoner som må rehabiliteres på grunn av at de ikke holder mål er flyttet fra investering til drift.

811 Avløp Steinesjøen

Tiltaket gjelder sanering av STEP-system, et system som ikke har virket og som gir store driftsutgifter. STEP-systemet ble gjennomført i Steinesjøen Byggefelt som et prøveprosjekt. Det er fastslått at dette systemet ikke fungerer etter hensikten rent funksjonsmessig. Arbeidstilsynet har slått fast at systemet slik det er i dag ikke tilfredsstillende lov om arbeidsmiljø.